

LESBOK

M O R G U N B L A Ð S I N S

Stofnuð 1925

34. tbl. 30. september 1995 — 70. árg.

Mótunarár Kjarvals

Jóhannes S. Kjarval er í augum flestra Íslendinga fyrst og fremst landslagsmálari og höfundur ótal unaðslegra Þingvallamynda. En nafn hans tengist líka tign og fegurð Snæfellsjökuls og Dyrfjalla og svo hefur verið sagt, að hann hafi verið málari-

inn sem kenndi landsmönnum að sjá fegurðina í hrauni og mosa.

Samt er það svo að fyrstu áratugin á listamannsferli sínum - á mótunarárunum - var Jóhannes Kjarval einn um það meðal frumherja okkar í myndlist á fyrstu áratugum aldarinnar að vinna úr allskonar myndefnum öðrum en landslagi- og í margvíslegum stíltægundum. Ekki svo að skilja að landslag hafi ekki fangað hug hans einnig; með því elzta sem eftir hann liggur er mynd af Dyrfjöllunum hans kær, Þórðarhöfða og Kálfs-hamarsvík. Á unglingsárunum eru það þó skip framfarir öðru sem eiga huga hans, en sú tilhneiging að gægjast handan við veruleikann og inn í heim fantasíunnar, kemur þó fljótlega í ljós.

Þessa merkilegu þróun ungs listamanns má sjá á athyglisverðri sýningu um mótunarár Kjarvals, sem nú stendur yfir í austursal Kjarvalsstaða. Sýningarstjórnin, Kristín G. Guðnadóttir listfræðingur, skilgreinir

mótunarár Kjarvals frá því hann byrjar alvarlega að sinna köllun sinni skömmu eftir aldamótin og fram til 1930. Að sjálfsögðu koma margar myndanna kunnuglega fyrir sjónir og hafa verið sýndar áður; sumar t.d. á Kjarvalsmyndasýningu úr eigu hjónanna Grethe og Ragnars Ásgeirssonar á sama stað árið 1981.

En hversvegna er miðað við árið 1930? Það er vegna þess að um það leyti, eða kannski 1929, má segja að Jóhannes Kjarval gerist landslagsmálari og fer þá að mála meðal annars landslagið á Þingvöllum, sem síðan átti eftir að verða honum óendanleg náma.

Á sýningunni kemur gesturinn fyrst að æskuverkum meistarans og þau gefa varla hugmynd um þá yfirburða hæfileika, sem síðar komu í ljós. Þarna birtist okkur m.a. merin Illa-Rauðka, máluð með vatnslitum, blýants-teikning af skipi úr Flensborg, sjálfsmynd máluð á tunnubotni og vatnslitamynd af hafís, sem alþingismönnum þótti full græn, þegar listspíran sótti um námsstyrk og fékk neitun. Við sjáum síðan ýmsar stúdíur Kjarvals frá mánuðunum í London haustið 1911 og framá voru 1912. Enda þótt hann kæmist ekki inn í Konunglega listaskólann, hefur Lundúnatíminn orðið honum drjúgur; hann hefur kynnt þar þeim Turner og Blake, sem

áttu eftir að hafa áhrif á hann og hann átti þar góðar samvistir við Einar Jónsson myndhöggvara.

LONDON ER MERKILEGUR BÆR...

Síðar, í ritinu *Brjef frá London og meira grjótt*, kemst hann svo skemmtilega að orði um borgina: „London er merkilegur bær, - jeg held London hafi verið til frá alda öðli og eilífðardögum - og jeg held það sje álfa-fólk, sem hjer býr. - Hjer eru öll hús úr steini og öll lokuð en þegar þau opnast og maður er kominn inn, þá er fullt af fólk - og svo einstaklega almennilegt - og svo er svo bjart inni, alt fullt af birtu og ljósi, - alt er hjer líkast því sem talað er um í þjóðsögnum og huldufólkssögnum - nema reglulegra - og virkilegra. - Hjer er alt eins og enginn hafi búið það til, - það er svo mikil sköpun í öllu hjer, og alt er eins og það hafi altaf verið í lagi.“

Kannski má segja að mótunarárin hefjist fyrir alvöru þegar náminu lýkur frá dönsku Akademiunni 1916. Það er eftirminnilegt að sjá á sýningunni einmitt þann þáttinn, sem þá tekur við. Kristín telur að ekki hafi

Á Kjarvalsstöðum stendur nú yfir sýning á elztu verkum Jóhannesar S. Kjarvals og fram til 1930. Jafnframt hefur verið gefin út bók með listfræðilegri úttekt og heimildum um líf og list Kjarvals á þessum tíma.

ÍSLENZKIR listamenn við skilnings-tréð. Olíumynd frá árinu 1918 með margslungna og ekki augljósa merkingu. Þetta skilningstré er þó líklega ekki það biblíulega, heldur Askur yggdrasils og riddararnir sjó.

EXPANÓTÍSK artífisjón af landslagi. Sambland af abstrakt geómetríu og kúbisma frá árinu 1929. Jafnframt fór Kjarval það sama ár að mála sínar þekktu Þingvallamyndir.

